प्रदेशान्तरसंयोगमपि न जनयेत्, न संयोगजनकं प्रति-कर्मणोऽनतीतकालत्वात् अन्यथा कर्म न नश्येदेव तन्तो-त्तरसंयोगसाकल्यनाशत्वात् । सोऽयं विभाग उत्तरसंयोग नाशः अन्यतरस्थायी क्वचिदाश्रयनाशनाशः तद्-यथा तन्तोरवयवेऽंशौ कर्म ततनन्तरमंशुद्वयविभागस्तदैव तन्त्वन्तरे कर्म ततोऽंशुद्वयविभागेन तन्त्वारम्भकसंयोग-नाशस्तन्तुकर्मणा च विभागस्ततो द्व्यारम्भकसंयोगना-शात्तन्तुकर्मणो नाशस्तन्नाशाच्च तन्त्वन्तरकर्मजन्यविभाग-नाशः । तन्त्वेवं तन्त्वन्तरोत्पत्तेस्तस्य कर्मणो न नाशः स्वा-हिनाशकाभावात्, उत्तरसंयोगेन हि तन्नाशस्तेन विभागे च नष्टे नोत्तरसंयोग इति चेन्न तन्तौ यत् कर्मोत्पन्नं तेन यथा विनश्यद्वस्त्रतन्तोर्विभागो जनितस्तथा तदंशोरपि विभागो जननीयः सोऽप्यार-म्भकसंयोगविरोध्येव तेनांशुतन्तुविभागेन तन्त्वाकाश-विभागस्तेन चोत्तरसंयोगस्तेन ततः कर्मनाशः । यद्वा-यत्र तन्तौ यदा कर्म तदांशावपि तदैव कर्म तत्र कर्म-विनश्यद्वस्त्रतन्तुतदवयवाकाशादिदेशाद्युगपदेव विभा-गानारभते सर्वेषां विभागानामारम्भकसंयोगविरोधि-त्वात् तथा च कारणांशुकारणाकाशादि तद्विभागात् कार्यस्य तन्तोरकार्येणाकाशादिना यो विभाग उत्पन्न-स्तदनन्तरोत्पत्तिकेन संयोगेन तन्तुसमवेतस्य कर्मणो विनाश इति । क्वचिद्द्वाभ्यां तद् यथा तन्तुवीरणयोः संयोगे सति तन्त्ववयवेऽंशौ कर्म वीरणे च कर्मेत्येकः कालः अंशुकर्मणाऽन्तरविभागस्तेन च संयोगस्य तन्त्वारम्भकस्य विनाशः वीरणकर्मणा च तन्तुवीरण-विभागस्तन्तुवीरणसंयोगनाशस्य तन्त्वारम्भकसंयोगनाशा-नन्तरं तन्तुनाशस्तन्तुवीरणसंयोगनाशानन्तरं वीरणस्य प्रदेशान्तरसंयोगस्ताभ्यामाश्रयनाशसंयोगाभ्यां विभाग-नाशः" उप० वृत्तिः । कर्मणि घञ् । ५ अंशे स्वर्गे च ।

विभजनीय त्रि० विभक्तुमर्हति वि+भज-अनीयर् । विभागयोग्ये विभजनीये धनादौ ।

"कुले विभजनीयानां स्वामिनां पितरोऽपि वा । शौर्य-प्राप्तं तु यद्वित्तं विभजेत् तदुदाहृतम्" ।

विभण्डक पु० अकृतकर्मपितरि मुनिभेदे रामा० ।

विभण्डी स्त्री० विभण्ड+गौरा० ङीष् । आवर्तकीलतायां राजनि० ।

विभात न० वि+भा-क्त । प्रभाते शब्दरत्ना० ।

विभाव पु० वि+भू-घञ् । १परिचये कल्पद्रुमोक्ते रस-स्योद्दीपके २आलम्बनादौ "रत्याद्युद्बोधकालोके विभावाः काव्यनाट्ययोः । आलम्बनोद्दीपनाख्यौ तस्य भेदाविमौ स्मृतौ" । ये हि लोके रामादिगतरति-कृष्णादीनामुद्बोधकारणानि सीतादयस्त एव काव्ये नाट्ये च निवेशिताः सन्तः विभाव्यन्ते आस्वादा-ङ्कुरप्रादुर्भावयोग्याः क्रियन्ते सामाजिकरत्यादिभावा एभिरिति विभावा उच्यन्ते" सा० द० ३य० ।

"विभावेनानुभावेन व्यक्तः सञ्चारिणा तथा" सा०३य० ।

विभावना स्त्री अर्थालङ्कारभेदे अलङ्कारशब्दे ४०४पृ०दृश्यम् ।

विभावरी स्त्री वि+भा-कनिप् ङीप् वनो र च । १रात्रौ अमरः । २हरिद्रायां ३कृष्णायाम् ४वक्रयोषिति ५वि-वादवस्त्रसरस्वत्यां मेदि०।६सुखरात्रियाम् शब्दर०। ७मेदा-दृक्षे च रत्नमा० ।

विभावसु विभायुक्ता वसवोऽस्य । १सूर्ये २अग्नौ ३चित्रकवृक्षे अमरः । ५चन्द्रे ६हारभेदे च हेमच० ।

विभाषा स्त्री विकल्पा भाषा वि+भाष-अ वा । व्याकरणोक्ते पाक्षिकप्राप्तिफलके "नवेति विभाषा" इत्युक्तलक्षणे विकल्पविधाने । [भक्षे च ।

विभिन्न त्रि० वि+भिद-क्त । १प्रकाशिते २विदलिते ३वि-

विभीतक पु० विशेषेण भीत इव इवार्थे कन् । (बयड़ा) वृक्षे अमरः । "विभीतकं स्वादुपाकं कषायं कफपित्तनुत् । उष्णवीर्यं हिमस्पर्शं भेदनं कायनाशनम् । रूक्षं नेत्रहितं केश्यं लघिवैस्वर्यनाशनम् । विभीतमज्जा तृट्छर्दि कफवातहरो लघुः । कषायो मदलश्चाथ धात्री मज्जापि तद्गुणः" भावप्र० । कामावे विभीतोऽयम् ।

विभीषण पु० विशेषेण भीषयते यत्नून् भी-णिच्-युक् च ल्यु । १रावणभ्रातरि राक्षसे रामा० । २नलतृणे राजनि० । ३भयकारके त्रि० । [ल्युट् । भयप्रदर्शने

विभीषिका स्त्री वि+भी-णिच्-युक् च भावे ल्युटि निर्देशे

विभु पु० वि+भू-डु । सर्वमूर्त्तसंयुक्ते १कालादौ २महादेवे ३ब्रह्मणि च मेदि० । ४भल्ले त्रिका० । ५विष्णौ शब्दमा० ६व्यापके ७नित्ये द्व्यर्थेऽर्थे हेमच० । ८दक्षे त्रि० त्रिकाण्ड० । १०परमसूक्ष्मयुते त्रि० शब्दा० ।

विभूति स्त्री वि+भू-क्तिन् । १भस्मनि "अणिमा लघिमा प्राप्तिः प्राकाम्यं महिमा तथा । ईशित्वं च वशित्वञ्च तथा कामावसायिता" इत्युक्ते २ऐश्वर्ये च । ऐश्वर्य-शब्दे १५४९ पृ० दृश्यम् ।

विभूषा स्त्री वि+भूष-अ । १शोभायां हेमच० २भूषणे च ।